

Pòrtic

Xavier Carmaniu

Si el timbaler del Bruc

Històries alternatives de Catalunya

Xavier Carmaniu Mainadé

Si el timbaler del Bruc

Històries alternatives de Catalunya

Dibuixos de Carlos Cubeiro

Pòrtic

Primera edició: març del 2023

© Xavier Carmaniu Mainadé, 2023

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions, SLU, Pòrtic
Av. Diagonal, 662-664
08034 Barcelona

ISBN: 978-84-9809-536-4
Dipòsit legal: B. 3.926-2023

Fotocomposició: La Letra, S. L.

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.
En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.
Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

ÍNDIX

PÒRTIC	7
1. NOSTRE SENYOR, EL REI DE FRANÇA Borrell II manté el vassallatge als francs	11
2. RAMON BERENGUER IV ES QUEDA PER VESTIR SANTS No hi ha casament amb Peronella d'Aragó	21
3. PRIMER OCCITÀNIA, DESPRÉS PARÍS Pere el Catòlic guanya la batalla de Muret	31
4. A CASP NO SE'NS HI HA PERDUT RES Es resol la successió al tron de Martí l'Humà	41
5. JOAN, L'INESPERAT El fill de Ferran el Catòlic i Germana de Foix sobreviu	53
6. CAP A AMÈRICA FALTA GENT! Els catalans conquereixen el Nou Món	63
7. SEGADORS INDEPENDENTS DE CATALUNYA La república de Pau Claris es consolida	73
8. LA FRONTERA ÉS A PERPINYÀ No se signa el Tractat dels Pirineus	83

9.	SA MAJESTAT CARLES III L'arxiduc d'Àustria guanya la guerra de Successió .	95
10.	VIVE LA CATALOGNE! Napoleó conquereix el Principat	107
11.	DÉU, PÀTRIA, FURS I REI Els carlins guanyen els liberals	119
12.	MÉS VIDES QUE UN GAT El general Prim sobreviu a l'atemptat de la Calle del Turco	129
13.	MORI L'ESTAT, FOC A L'ESGLÉSIA! La Setmana Tràgica provoca un moviment revolucionari	141
14.	MACIÀ ALLIBERA CATALUNYA El complot de Prats de Molló és un èxit	151
15.	SENY I ORDRE La Lliga guanya les eleccions de 1932	163
16.	FRANCO AFUSELLAT La República atura el cop d'estat de 1936	175
17.	OMAHA BEACH VA SER ROSES Els Aliats desembarquen a la Costa Brava	187
18.	MOLT HONORABLE PRESIDENT REVENTÓS El PSC guanya les eleccions de 1980	197
19.	CAMPIONS! El Barça derrota l'Steaua a la final de la Copa d'Europa de 1986	209
20.	CARLES PUIGDEMONT, PRESIDENT DE LA REPÚBLICA CATALANA S'apliquen els resultats de l'1 d'octubre de 2017 ..	219

1

NOSTRE SENYOR, EL REI DE FRANÇA

Borrell II manté el vassallatge als francs

EL CONTEXT

Quan l'Imperi romà va començar a fer aigües per tot arreu, els pobles germànics vinguts de l'est van començar a ocupar les províncies imperials. A finals del segle v, a les terres que ara anomenem Catalunya s'hi van instal·lar els visigots i des d'allà van voler expandir-se per la resta de la península Ibèrica. Però una cosa és voler i l'altra poder, perquè mai ho van aconseguir del tot. Per això, al segle VIII el califat omeia de Damasc no va tenir gaire dificultat per avançar des del nord d'Àfrica cap a Europa. Val a dir que també hi va ajudar el fet que als llocs on els musulmans trobaven resistència no s'estaven de punyetes. Qui els plantava cara era eliminat (com va passar a Tarragona), però qui s'avenia a pactar-hi i adoptar la seva religió i sistema fiscal no tenia cap problema (com va passar a Lleida o Barcelona). És l'opció que van preferir els llinatges locals més importants, fent bona la frase de Lampedusa a *El Gattopardo* que diu que tot ha de canviar perquè tot segueixi igual.

Mentre el califat va ser fort, els omeies van avançar cap a l'interior del Vell Continent, però als francs no els feia cap

gràcia que aquells nous veïns del sud els toquessin la pera i els van voler parar els peus. El resultat va ser que les terres a banda i banda dels Pirineus es convertiren en camp de batalla. Finalment, els francs van aconseguir fer retrocedir els musulmans fins una mica més enllà de Barcelona. El 785 van conquerir Girona i quatre anys més tard van foragitar els omeies de la Cerdanya i l'Urgell. En canvi Barcelona va resistir una mica més. Ja em sap greu pels racistes i xenòfobs que defensen no sé quines pureses, però durant un segle la que ara és la capital de Catalunya va ser una ciutat islàmica, on hi havia població autòctona barrejada amb àrabs i berbers (els documents són plens de matrimonis mixtos, sobretot entre les classes dirigents... allò d'*El Gattopardo* que dèiem).

Finalment els francs van conquerir Barcelona el 801. Sí, «conquerir», no pas «reconquerir», un concepte tan popular com erroni, perquè aquella terra mai abans havia estat franca. Una altra cosa hauria estat si haguessin ressuscitat els romans, i l'haguessin ocupat de nou, però les històries amb zombis les deixarem per al Festival de Cinema Fantàstic de Sitges. Un altre mite que toca desmuntar és el de **Carlemany** liderant les operacions militars a Girona i Barcelona. En realitat va ser el seu fill, **Lluís el Pietós**, qui va comandar les tropes. En el cas gironí no li va costar gaire perquè la ciutat es va entregar a les seves tropes sense oferir resistència.

Per assegurar-se que els omeies no tinguessin temptacions de tornar a anar cap al nord van crear una zona de seguretat que es coneix com a Marca Hispànica (aleshores «marca» era sinònim de frontera). La idea era senzilla: els emperadors francs escollien nobles locals per fer-se càrrec de les parcel·les del territori en què estava dividida la Marca, que s'anomenaren comtats. És per això que dels seus dirigents se'n deia com-

tes. A canvi d'acceptar l'encàrrec rebien contrapartides econòmiques (diners i terres) però també simbòliques, i això els col·locava a un nivell superior respecte a altres llinatges en la rígida jerarquia social d'aquells temps.

Defensar els comtats no era una empresa senzilla. Havien de fer front a les constants ràtzies dels musulmans, que encara controlaven bona part de la Península. També és veritat que els comtes s'hi tornaven i que els saquejos contra els territoris sarraïns eren una suculent font d'ingressos i una manera d'expandir els límits de les seves possessions.

Mentre a la Marca s'esbatussaven entre uns i altres, a la cort franca tampoc estaven gaire tranquils, perquè les disputes internes eren constants i això feia que els monarques potser no prestessin l'atenció necessària a aquells comtes del sud. I ja se sap que quan el gat no hi és, les rates ballen.

QUÈ VA PASSAR?

Quan un comte acceptava l'encàrrec, li tocava anar a la cort dels francs per retre honors al monarca, fent el que es coneix com un acte de vassallatge. Del que es tractava era de demostrar qui manava i de fer evident qui tenia l'autoritat per escollir el cap del comtat. El 878, el comte de Barcelona **Bernat de Gòtia** es va revoltar contra **Lluís II**, i el rei, com a càstig, el va substituir per qui ja era comte d'Urgell i Cerdanya, **Guifré el Pelós**. I a més també li va atorgar el comtat de Girona. Això de ser comte no li venia de nou, perquè el seu pare **Sunifred** havia estat al capdavant del comtat d'Urgell. Com és fàcil d'endevinar, les famílies que tocaven poder ja s'ho

feien venir bé per anar mantenint llocs de privilegi. De fet, els germans de Guifré, anomenats **Miró** i **Radulf**, foren comtes del Conflent i Besalú respectivament.

Amb el pas dels anys, la situació a la Marca va anar millorant. Tot i que els conflictes fronterers continuaven, aquella mínima estabilitat va fer possible organitzar i ampliar el territori, cosa que va permetre crear un nou comtat a Osona. Tot i això els enfrontaments amb els sarraïns no desapareixien, i de fet **Guifré** va morir a causa de les ferides en un enfrontament contra els musulmans a prop de Navès, a l'actual comarca del Solsonès, el 897. En teoria hauria estat allà on s'hauria forjat la llegenda de les quatre barres de sang com a escut, però en realitat el relat va ser inventat al segle XVI com a eina de propaganda política. Val a dir que és força més important el que va passar una vegada mort el comte: els seus fills es van repartir els seus dominis sense esperar que el rei dels francs els autoritzés. Prou maldecaps tenien els francs, perquè a la dinastia hi havia cops de colze per seure al tron i no tenien temps de fixar-se en el que passava a la Marca, que a més, malgrat continuar essent una zona de fricció amb els musulmans, ja no era una amenaça per als límits del regne.

Amb aquella decisió, els hereus de **Guifré** van aplicar el dret privat de la successió hereditària a un àmbit regit pel dret públic. En conseqüència, el comtat de Barcelona va passar a mans del primogènit, **Guifré II Borrell**. Tot i això, com que amb la mort del seu pare els musulmans s'havien envalentit i tornaven a collar, el nou comte va decidir viatjar fins la Cort per prestar vassallatge al rei i assegurar-se la seva protecció en cas d'un nou atac sarraí. Va ser l'últim comte que ho va fer. Quan el 911 va morir sense descendència masculina, el seu germà **Sunyer I** el succeí i va assumir els comtats de Barcelona,

Girona i Osona. Ho va fer sense tenir cap gest cap als francs, però és que quan el seu fill **Borrell II** el va rellevar, la desvinculació encara va ser més descarada. Quan va rebre una carta del nou rei **Hug Capet**, on aquest li oferia protecció a canvi de vassallatge, sembla que el comte va aplicar el que ara anomenariem silenci administratiu. No li va dir ni mu. Els medieva-
listes ho interpreten com un gest de **Borrell II** per afirmar la seva voluntat de consolidar el seu llinatge al poder. És a dir, es veia prou fort per poder valdre's per ell mateix a l'hora de defensar-se i no volia ingerències externes ni tampoc haver de donar explicacions a ningú de com administrava un territori que considerava seu.

Vist amb la perspectiva dels segles, aquell gest es pot definir com l'inici de la Catalunya medieval independent, que a partir d'aleshores aniria augmentant els seus dominis.

I SI LES COSES HAGUessin ANAT D'UNA ALTRA MANERA?

Si es coneix el context de l'època que ens ocupa, queda clar que a **Borrell II** li va anar de poc que les coses anessin per un camí força diferent. El 947 va heretar els comtats de Barcelona, Girona i Osona del seu pare i hi va governar conjuntament amb el seu germà Miró. L'any següent també van assumir el control de l'Urgell arran de la mort sense descendència del seu oncle Sunifred II.

Quan el 966 va morir **Miró**, **Borrell II** va quedar sol al capdavant dels seus dominis i es convertí en l'home més poderós dels comtats catalans. Per això va ser l'encarregat d'or-

ganitzar la defensa fronterera davant les ràtzies del califat de Còrdova, amb qui va intentar pactar en diverses ocasions però sense gaire èxit. Bona prova d'això és que el califa **Almansor** assaltà Barcelona el 985, en un dels atacs més brutals que la ciutat ha patit mai al llarg de la seva història.

Davant d'un enemic tan poderós, **Borrell II** va enviar l'abat del monestir de Sant Cugat en missió diplomàtica a la cort dels francs per demanar ajuda a **Lotari**, però va tornar amb les mans buides perquè el monarca va morir el 986 i, al cap de pocs mesos, ho va fer el seu fill i successor **Lluís V** quan només tenia vint anys. Després d'intrigues i disputes, es va escollir **Hug de la dinastia Capet** per cobrir la vacant al tron dels francs. D'aquesta manera es posava punt final al regnat dels carolingis.

Quan el nou monarca va intentar refer el lligam amb **Borrell II** ja sabem què va passar. En això segurament hi va tenir a veure el fet que la pressió cordovesa havia disminuït. En aquell moment **Almansor** havia dirigit les noves accions contra terres càntabres i estava arribant a Santiago de Compostella. Però si hagués continuat percutint contra l'àrea de Catalunya i la plaça de Barcelona hagués quedat compromesa, és possible que el comte hagués corregut a retre vassallatge a **Hug Capet**. La qüestió és saber si haurien mantingut el lligam gaire temps. Val a dir que durant les dècades posteriors va haver-hi disputes territorials a les terres galles però que en el seu conjunt els límits es van mantenir estables. Per tant, si **Borrell II** hagués respost a la carta reial que mai va contestar, és plausible imaginar que els comtats de la Catalunya Vella s'haurien consolidat com una zona vinculada a la monarquia franca.

Una altra de les possibilitats hauria estat que **Borrell II** hagués perdut Barcelona i que la ciutat hagués passat a mans

d'**Almanson**, mentre ell es feia fort a Girona, per exemple. En aquest cas de ben segur que els francs haurien reaccionat temorosos que el califat cordovès no pretengués avançar encara més al nord. Un escenari com aquell hauria tingut una enorme incidència en la construcció política del territori i segurament els comtats més a prop dels Pirineus haurien enfortit els llaços amb el tron de França amb l'esperança de gaudir d'una protecció fiable davant la pressió musulmana. Amb Girona, Osona, Cerdanya i Urgell mirant cap al nord, els cristians s'haurien desentès de Barcelona? És veritat que aleshores la ciutat ja era un punt de referència i la capital del comtat més gran, però Tàrraco també havia estat un gran enclavament durant l'època romana i amb el pas dels segles havia quedat relegada a un paper secundari. Podem imaginar una Barcelona de nou musulmana, com ja havia passat dos-cents anys enrere?

El cert és, però, que **Almanson** només feia ràtzies perquè el seu objectiu era aconseguir un bon botí i presoners; o bé per alliberar-los a canvi d'un quantió de rescats si eren de bona família o bé per vendre'ls com a esclaus en el cas dels captius més joves. El califa no estava gaire interessat en una ocupació territorial perquè prou feina tenia a mantenir els dominis que ja controlava des de Còrdova.

És el mateix que li passava a **Hug Capet**, que en comptes de demanar explicacions a **Borrell II** quan no li va respondre la missiva, simplement va deixar-lo estar. I així, entre mig de dos poders, van quedar els comtats d'aquella terra governada des de Barcelona que, de mica en mica, va anar agafant embranzida fins al punt de convertir-se en una de les grans potències medievals. I tot per un silenci administratiu.